

Na 2 tot 3 dagen kunt U er van drinken. Doe de flesjes zo vol mogelijk. Volgens mevrouw Brasser lieten haar gasten hun pilsje er graag voor staan.

Ritthem's donker

1 Soeplepel stroop, 1 soeplepel donkerbruine suiker, 1 kommetje hop, een paar stukken drop, 25 gram bakkersgist, 10 liter water.

Bereiding volgens het vorige recept. Dit bier werd vooral gemaakt in de hooitijd.

Het bovenstaande werd overgenomen uit het 'Groot bierboek; Zelf bier brouwen' met welwillende toestemming van de schrijver, de heer J. van Schaik, Beatrixlaan 26, 4383 XK Vlissingen (telefoon 01184 - 60189) tot wie U zich voor eventuele nadere inlichtingen kunt wenden.

W. Flissebaalje

Vervolg

VIJVERVREUGD EN ZIJN GESCHIEDENIS

Dan komt als eigenaar op 28 mei 1883 Vijvervreugd bewonen, mr. Johan van der Lek de Clercq, die in Zierikzee werd geboren op 29 augustus 1837.

Hij was rechter bij de Arrondissements- Rechtbank te Middelburg. Hij was gehuwd met Jacoba Maria de Jonge van Ellemeet, die in Oostkapelle werd geboren op 18 februari 1853 op de buitenplaats Overduin.

Mr. Johan van der Lek de Clercq overleed op Vijvervreugd op 29 september 1900. Hij was een zoon van de zeer vermogende advocaat en notaris mr. Cornelis van der Lek de Clercq, destijds notaris te Zierikzee, die in Noordgouwe woonde. Hij werd in Stavenisse geboren op 18 april 1811. Hij bezat vele landerijen in Schouwen, waaronder het slot Haamstede.

In 1879 was hij in Zeeland de hoogst aangeslagene van 's Rijks Belastingen. Voorts was hij ook lid van de Eerste Kamer.

Mr. Johan van der Lek de Clercq en Jacoba Maria de Jonge van Ellemeet hadden een dochter, Levina Anna Catharina van der Lek de Clercq, die in Middelburg werd geboren op 10 augustus 1876. Zij bewoonde Vijvervreugd tot 1 september 1908, op welke datum zij met haar echtgenoot jhr. Willem Constantijn van Panhuys (burgemeester van Koudekerke van 1 juni 1901 tot 18 juni 1908) naar Noordwijk vertrok.

Mevrouw Jacoba Maria de Jonge van Ellemeet, inmiddels weduwe van mr. Johan van der Lek de Clercq vertrekt op 27 augustus 1902 naar Middelburg. Zij treedt op 24 augustus 1904 in het huwelijk met mr. Willem Polman Kruseman, griffier der staten van Zeeland. Zij keert echter in 1908 weer terug naar Vijvervreugd. Daar blijft zij wonen tot 5 juni 1916 en vertrekt dan naar Arnhem.

De familie Van der Lek de Clercq woonde dus van 1883 - 1916 op de buitenplaats, ongeveer 33 jaar.

Over een bezoek van Koningin Wilhelmina en de Koningin- Regentes Emma aan Walcheren in 1894 wordt in een boekje, waarin het verslag van het bezoek wordt vermeld, geschreven:

'Toorenvliet, het buitenverblijf van den burgemeester van Middelburg, den heer jhr. mr. L. Schorer, was prachtig versierd met bloemen, vlaggen en planten en niet minder Vijvervreugd, het verblijf van den heer jhr. mr. Van der Lek de Clercq; de fluwelen draperiën, met goud omzoomd en de mooie planten maakten daar een goed effect.'

Toen jhr. Van Panhuys Vijvervreugd bewoonde en Koningin Wilhelmina in 1907 op doorreis naar Koudekerke was, stonden op een groot tapijt vóór Vijvervreugd meisjes met bloemen, die zij voor het koninklijk rijtuig strooieden. Hoge vlaggemasten en Oranje, Mecklenburgse en nationale vlaggen staken kleurig af tegen het donkere taxisgroen. De koningin bedankte voor deze hulde.

Zo deelde Vijvervreugd ook in koninklijke belangstelling.

Mr. J.H. de Stoppelaar, archivaris van Middelburg en secretaris van het Zeeuws Genootschap, schrijft in zijn gedenkboek van het bezoek dat Z.M. Willem III van 21 mei tot 30 mei 1862 aan Zeeland bracht:

'Eerst maakte men nog, uitgelokt door het heerlijke zomerweder, eenen kleinen omtoer door de stad, over de Balans, Koepoortstraat, Molenwater, Zuidsingel, Noordstraat, Groote Markt en Langevije naar de Poort.

Nu ging het den straatweg op aan beide kanten met welvarende landhoeven en schoone buitenplaatsen omzoomd. De laatsten wedijverden onderling in pracht en smaak van uiterlijken tooi. Het deftige Toorenvliet bragt den koning het eerst zijne hulde in de breede eerepoort, die met een sierlijken boog van bloemfestoen en draperiën den weg overspande. Dan volgde de buitenplaats Vijvervreugd, waarvan het moderne woonhuis met zware guirlandes was behangen, terwijl allerlei fijne kasplanten de ruimte tusschen de ramen vulden en tot hoog langs het muurwerk opschoten.'

Begin september 1917 werd Vijvervreugd bewoond door de heer A.L.J. van Hoek en zijn echtgenote L.C. van Hoek - van Hoek en hun dochter.

Zij waren afkomstig van de buitenplaats Berkenbosch te Oostkapelle. De heer van Hoek was destijds neus-, keel- en oorarts in Utrecht en zij woonden op Vijvervreugd tot ongeveer oktober 1922. Zij huurden de buitenplaats van mevrouw van der Lek de Clercq.

Mevrouw Bolkenbaas - van Hoek, die vanaf haar 12de tot haar 18de jaar, samen met haar ouders Vijvervreugd bewoonde, vertelde:

'Toen op een avond mijn moeder op visite was verzocht door mevrouw Schorer - Plaat, op Toorenvliedt (dat aan Vijvervreugd grensde), zou mijn vader haar na het einde van haar bezoek afhalen. Toen hij echter voor het hek van Toorenvliedt aangekomen was, bleek dit op slot te zijn.

Maar hier wist mijn vader wel raad op; hij ging naar huis om een oude scheepsroeper en maakte zó zijn aanwezigheid voor het hek kenbaar, waarop de tuinman aan kwam spoeden en het hek opende, zodat mijn vader toch aan zijn belofte kon voldoen, om mijn moeder af te halen!'

Dat het in die tijd ook wel eens stormde, blijkt uit het volgende dagboekverhaal dat in november 1921 werd opgetekend door een toen 15-jarig meisje:

't Was een droge zomer geweest, onnatuurlijk droog en 6 november was het nog zomer. 't Had nu geregend, niet buitenmatig, maar toch was de bovergrond goed nat. En toen die zesde november; de wind die 's morgens ineens opstak, de bomen te zwak om dien druk te weerstaan. Wel waren de meeste blaren er al af, maar de wortels hadden geen houvast in den grond.

's Morgens liepen we maar wat heen en weer. Als de grote olm valt, dan gaat hij toch op het gazon. In de keuken vond ik het het veiligst. Daar waren aan drie kanten geen ramen en de vierde wand lag heel beschut achter het vooruit-springende gedeelte van het huis.

En toen ik zo eens naar buiten keek, zag ik iets bewegen, een boog beschrijven in de hoogte. Daarop een doffe klap slag, die ik maar al te goed kende.

Op Berkenbosch waren er op die manier immers tientallen gevallen die ik gehoord had. We holden naar de serre en daar lag hij. Volgens de houthandelaar in houtwaarde de mooiste boom op Walcheren, volgens mij de mooiste van Vijvervreugd. Languit lag hij op het voorgazon, de broek bij het pad, de

kruin in de plataan. Toen ik de lengte van verschillende delen eens mat, vond ik:

breedte broek: 9 meter; hoogte broek 4 meter, dikte broek op het dikste gedeelte 1 meter 25. Stuk broek - 1ste gaffel 10 meter, dikte van den stam 3.60 meter.

De oppervlakte van den broek was dus 36 m², de oppervlakte van een klein stadstuinje. Of de val van dien boom indruk maakte. Toen kwam de tuinman zeggen dat de boom, waarin het uilennest zat, volgens mij een van de driemanschap, kapot was; de kroon plus een stuk stam versperden het padje. Overal lagen natuurlijk takken en de dakpannen lagen in stukken op straat.

De zinken platen uit de gooten en van het plat zeilden door de lucht tot aan het eerste dwarspad, tot achter de eikeboom, alsof een jongen met een stuk bord-

papier keilt. Alles lekte. Mijn kamer dreef onder, door alle ramen aan de straatkant spetterde water binnen. In de gang kwam het water door de ramen binnen, liep achter langs de bank en vormde bij de salondeur een plas. De appels op zolder lagen in 't nat. Toen ik 's avonds in bed stapte was dit drijf! Lakens, dekens, matras, alles was nat, zodat ik op de kleine logeerkamer sliep. Het weer hield in den nacht nog aan. Verschrikkelijke hagelbuien maakten me wakker, maar de slaap overwon tenslotte.

Toen ik in de stad kwam, kreeg ik vele verhalen over de verliezen die de verschillende mensen hadden geleden, maar toch kreeg ik een indruk, alsof men in de stad niet zoveel had doorgestaan als wij buiten, met allemaal boomen om ons heen die op het huis konden vallen.

Nu de olm weg is, zal het ons een beetje makkelijker zijn a.s. November 1921 van Vijvervreugd te moeten scheiden van 'het in goeden staat van onderhoud verkeerende Vijvervreugd'.

Na het vertrek van de familie van Hoek naar een woning aan de Rouaanse Kaai te Middelburg, werd Vijvervreugd weer te koop aangeboden en naar aanleiding daarvan, verscheen er in 1922 in de Middelburgsche Courant een advertentie van de volgende inhoud:

TE KOOP

De in zeer goeden staat van onderhoud verkeerende

BUITENPLAATS 'VIJVERVREUGD'

gelegen in de gemeente Koudekerke, aan den Koudekerkschen Straatweg op 15 minuten gaans van Middelburg, bestaande uit:

Ruim en zeer gerieflijk HEERENHUIS met groote marmer-bevloerde Vestibule, geschilderde plafonds; badkamer; W.C.'s, Gasleiding, vaste spiegels en buffet; eiken betimmerden Heerenkamer enz. Koetsiers- en Tuinmanswoningen, Koetshuis, en Stal, Bosch en Vijvers enz. voor het geheel groot 3.28.20 H.A.

In 3 perceelen en combinaties.

Aanvaarding 1 November 1922.

Nadere inlichtingen te verkrijgen ten kantoren van den Notaris J.C.

Blauptot ten Cate te Middelburg.

Bewoner van Vijvervreugd werd toen de heer Suringar, zoon van een Rotterdamse notaris, die Vijvervreugd omstreeks 1926 betreft.

Oudere Middelburgse of Koudekerkse inwoners zullen zich deze bewoner wellicht nog kunnen herinneren. Een fors postuur en altijd gehuld in een lange zwarte cape met zwarte hoed.

Enkele malen per jaar vertrok hij met een taxi naar het Kasteel Dussen (Land van Heusden en Altena) om zijn zuster te bezoeken, die op dat kasteel woonde.

Na restauratie van dat kasteel werd een klokkenstoel aangebracht die afkomstig is van het kasteel Moermond, bij Renesse.

Suringar bewoonde Vijvervreugd tot ongeveer 1941, toen het werd gevorderd door de Duitse bezetters.

In de Middelburgsche Courant stond op 3 januari 1925 het volgende bericht:

RECHTZAKEN

'Een geheime distilleerderij?

Nadat de belastingambtenaren reeds geruimen tijd het vermoeden koesterden dat op Vijvervreugd aan den Koudekerkschen Weg een geheime distilleerderij bestond, hebben zij tegen Vrijdagmorgen, gesteund door Marechaussee en andere rijks- en gemeentepolitie een inval voorbereid. Het terrein rond het buiten werd door tal van belastings- en politieambtenaren afgezet, waarop de inval ten huize van den heer S. den bewoner van het buiten plaatsvond.

Later werd het onderzoek voortgezet tot in enkele woningen in de omgeving, van welkers bewoners men dacht, dat zij ook meer van de zaak afweten.

Over het resultaat kunnen wij geen juiste mededeelingen doen, maar wel vernemen wij nog, dat tegelijk met dezen inval, ook in een ander deel van ons land, waar de heer S. ook bezittingen heeft, een inval ,oet zijn gedaan.

De vele ambtenaren, die aan den inval deelnamen, hadden veler aandacht getrokken en het optreden gaf aanleiding tot verschillende fantastische verhalen, o.a. werd het gerucht verspreid over een plaatsgehad hebbenden moord.'

Tot zover het krante artikel.

Wat was namelijk het geval? De heer Suringar had op een avond een vrachtwagen met lege tonnen op de buitenplaats laten lossen, die wellicht

dienst moesten doen als drijvers voor een loopbrug over één der vijvers! Van een geheime distilleerderij was dus geen sprake!

Bij de bombardementen van de dijken, waardoor een groot deel van Walcheren onder het zeewater kwam, ontkwam ook Vijvervreugd niet aan deze catastrofe.

Vijvervreugd met de bossen en de vijvers werden overspoeld door de zee, terwijl de buitenplaats er eenzaam en verlaten, met het klotsende water in de salons, bij stond.

Na de droogmaking van Walcheren was de oude buitenplaats Vijvervreugd van alle glorie ontdaan. De oude bomen stonden kaal en doods in het park en werden spoedig gerooid. Een kaal landschap bleef over. Men noemde Walcheren toen 'Land zonder schaduw'.

Door de Stichting Nieuw Walcheren werd een actie begonnen onder de naam 'Plant een boom op Walcheren'.

Via giften, zowel uit binnen- als buitenland, kon men inderdaad weer bomen op Walcheren planten en zo werd de eertijds zo geprezen 'tuin van Zeeland' werkelijk weer tuin, zoals men heden ten dage kan waarnemen.

Na het overlijden van de heer Suringar in 1948, hij woonde toen in Leiden, werd in 1950 Vijvervreugd verkocht aan ir. F.H. Klokke, architect te Middelburg, die het in 1955 weer verkocht aan N.V. Focus Veilig. Daarna ging het in bezit over aan de Stichting Verpleeg- en Rusthuizen Zeeland.

In die tijd is Vijvervreugd nog bewoond geweest door mevrouw H.H. Dop, die op de buitenplaats een kindertehuis hield. Later werd de familie 'Kooistra bewoner van Vijvervreugd. Na hun vertrek stond Vijvervreugd leeg.

Op een oudejaarsmiddag - om precies te zijn 31 december 1968 - werd het lot van Vijvervreugd beschoren. Grote rookwolken kwamen uit het dak en met loeiende sirenes kwamen de brandweerauto's van Middelburg. Herstel bleek onmogelijk en in 1969 werden de resten gesloopt.

Sedert de bouw in 1760, dus ruim 200 jaar, had Vijvervreugd een dominerende plaats ingenomen in het Walcherse landschap.

Evenals vele Walcherse buitenplaatsen vond ook Vijvervreugd op deze wijze haar einde.

Na dit alles gelezen te hebben, vraagt U zich misschien af: hoe zou Vijvervreugd er van binnen uitgezien hebben; ik zou bijvoorbeeld wel eens willen weten hoe de indeling van het huis was.

Wel, die indeling is uit oude tekeningen nog te reconstrueren.

De hoofdingang bestond uit 2 naar binnen slaande deuren, die tesamen een breedte hadden van ongeveer 1.50 meter. Rechts van de vestibule, evenals links daarvan kamers en achter de vestibule twee ineenlopende kamers, die elk een afmeting hadden van 6 x 6 m. Daarachter een serre die aan de tuin grensde, groot 20 m².

Aan het einde van de vestibule was een trap naar de eerste verdieping, waar nog 5 kamers waren. De twee achterste tuinkamers op deze verdieping hadden elk een afmeting van 6 x 6 m. Dus praktisch alle kamers hadden dezelfde afmeting, waarbij het getal 6 x 6 sterk naar voren komt.

In de veilingaankondiging in 1869 wordt gesproken over de buitenplaats met het **bosch van vermaak**. Dat alleen al spreekt voor zichzelf. Naast de patrici-

erswoning in de stad, hadden in de 18e eeuw de gefortuneerden een buitenplaats waar men 's zomers vertoefde en zich vermaakte.

Op een in 1750 door Hattinga uitgegeven kaart van het eiland Walcheren wordt Vijvervreugd als **Vijverzigt** vermeld.

Waarschijnlijk heeft Vijvervreugd in de loop van de jaren enkele verbouwingen ondergaan. Voornamelijk aan de voorgevel, omdat de bepleisterde voorgevel in de 19e eeuw is aangebracht, terwijl de borstwering beneden de vensters bekleed was met hardsteen, daterend uit de 18e eeuw.

Blijkens oude omschrijvingen was het huis in vroeger tijden 'aangekleed' met kostbare meubelen, kamers met tapijten, kroonluchters met kaarsen, spiegels tussen de ramen van de tuinkamers, zodat het geheel nog groter leek dan het in werkelijkheid was.

Zo zat men genoeglijk bij de open haard, die met hout uit de bossen van Vijvervreugd werd gestookt, werkelijk ... vervlogen tijden!

Met dank aan J. Stoppels.

J. Poppe

Voornaamste geraadpleegde literatuur:

Dagblad De Stem, Toon Kloet

Zeeuws Tijdschrift

Beschrijving van het Eiland Walcheren door J.A. van Noppen

Bezoek Willem III aan Zeeland, door A.A. Brendonck

Willem III in Zeeland, gedenkboek door mr. J.H. de Stoppelaar

Zeeuws Documentatiecentrum

Genealogie geslacht De Jonge, door Vorsterman v. Oyen

Genealogie van Woelderens

De geschiedenis van Middelburg in omtrek, dr. Unger

Bovendien met dank aan:

dhr. J.A. Luteijn, Middelburg

dhr. A.J. Stoppels, Middelburg

Dienst Monumentenzorg

en niet met name genoemde personen, die mij bij het onderzoek gegevens of foto's verschaften.

Overzicht eigenaars/bewoners van Vijvervreugd

1. Wellicht vanaf de bouw plm. 1760-1794 Johan Valentin Sprenger, geboren in Veere op 1 mei 1734, overleden te Middelburg op 16 januari 1794. Hij was gehuwd met J.C. Spoors, daarna met Maria Bernudina Schorer.
2. Vanaf 1794 - 1830 zijn dochters Cornelia Louisa Boogaert - Sprenger en zijn ongetrouwde dochter Jacoba Petronella Sprenger.
3. Vanaf 1830 - 1850 de zoon van Cornelia Louisa Boogaert - Sprenger: Charles Jacques Boogaert, geboren op Vijvervreugd op 3 juni 1810 en aldaar overleden op 7 maart 1869.
Bovendien was gedurende die periode voor de helft eigenares van Vijvervreugd genoemde Jacoba Petronella Sprenger, die op 5 augustus 1850

overleed.

4. Vanaf 1850 - maart 1869 (tot zijn overlijden) Charles Jacques Boogaert, sub 3 genoemd.
5. Vanaf maart 1869 - november 1869 zijn weduwe A.M.E. Boogaert - van Adrichem, die met haar 4 kinderen eigenaren waren.
6. Vanaf november 1869 - 1880: Hendrik Jan van den Berge, geboren op 27 augustus 1818 te Axel.
7. Vanaf 1880 - 1900 mr. Johan van der Lek de Clercq, geboren op 29 augustus 1837 te Zierikzee, overleden op Vijvervreugd op 29 september 1900.
8. Vanaf 1900 - 1902 zijn weduwe Jacoba Maria van der Lek de Clercq - de Jonge van Ellemeet, geboren in Oostkapelle op 18 februari 1853 op de buitenplaats Overduin. Zij hertrouwde op 24 augustus 1904 met mr. Willem Polman Kruseman.
9. Vanaf 1902 - 1908 hun dochter Levina Anna Catharina van der Lek de Clercq, geboren in Middelburg op 10 augustus 1876, gehuwd met Jhr. W.C. van Panhuys, burgemeester van Koudekerke, die in 1908 naar Noordwijk vertrekken.
10. Vanaf 1908 - 1916 keert mevrouw J.M. van der Lek de Clercq - de Jonge van Ellemeet vanuit Middelburg weer terug naar Vijvervreugd. Zij vertrekt in 1916 naar Arnhem.
11. Vanaf 1917 - 1922 als huurders de heer en mevrouw van Hoek - van Hoek.
12. Vanaf 1922 - 1950 L.D. Suringar.
13. Vanaf 1950 - 1955 Ir. F.H. Klokke.
14. Vanaf 1955 Focus Veilig, bewoners mevrouw Dop en later familie Kooistra, waarna in 1969 afbraak plaatsvond en ook nog in bezit kwam van de Stichting Rusthuizen Zeeland.

WALCHEREN IN WOORD EN BEELD

De voorzijde van dingen (en mensen) is fraaier dan hun achterzijde.

Met deze 'stelling' meen ik U niets nieuws te vertellen. Echter oude huizen verschillen van een heleboel andere zaken op dit punt. Ze kunnen namelijk aan de achterzijde mooier zijn dan hun voorkant.

Op bijgaande tekening is een gedeelte van de Pijpstraat in Middelburg afgebeeld. De Pijpstraat is een moeilijk definieerbaar straatje. Het eerste gedeelte, gerekend vanaf de Molstraat, heeft een typisch achterstraat-karakter dat wordt veroorzaakt door pakhuizen, stallen en door tuinmuren van de herenhuizen van de Dam. De Pijpstraat loopt n.l. evenwijdig aan de Dam - noord - zuid. Het gedeelte dat het dichtst bij de Schuifvlotstraat ligt (ons straatje loopt van de Molstraat naar de Schuifvlotstraat) heeft zoals U op de tekening kunt zien een duidelijke woonfunctie gehad. Dit is opmerkelijk omdat hier de afstand tot de Dam het kleinst is.

Aanvankelijk dacht ik, dat dit gedeelte van de Pijpstraat wel volgebouwd zou zijn tijdens de Middelburgse bloeiperiode, eind 17e eeuw, als er nagenoeg geen ruimte meer is binnen de wallen. Bij het tekenen kreeg ik echter de nodige twijfels. Immers, de voorgevel van het hoge huis in het midden heeft alle